

Asia: VN/32974/2023

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi perusopetuslain muuttamisesta ja siihen liittyvistä laeista

Lausunnonantajan lausunto

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuen kokonaisuudistus tarpeellinen?

Uudistus on tarpeellinen, jotta tuki kuuluisi ennaltaehkäisevästi jokaiselle oppilaalle ja jotta jokainen opettaja tukisi. Tuki ei ole ollut yhdenvertaista eikä yhtenevää eri kouluissa ja kunnissa ja se vaatii täsmentämistä. Vaikuttaa, että lakia ja opetussuunnitelmaa on tulkittu eri kunnissa, jopa kouluissa eri tavoin. Tuen antamisen pitäisi olla vahvasti velvoittava. Tukikäytänteiden selkiyttäminen ja hallinnollisen työn vähentäminen ja selkiyttäminen on myös tarpeen mm pedagogiset asiakirjat. Myös tuen portaalta toiselle siirtyminen on ollut epäselvää ja käytänteet vaihtelevat kunnittain jopa kouluittain. Tuki ei ole synonyymi sanalle erityisopettaja, vaan on huomattavasti laajempi käsite koskien kaikkia opettajia. Tämä ei ole ollut nykylaissa itsestään selvää joka opettajalle ja koululle. Oppilaan etu tulisi huomioida kaikessa. Jotta toimiva uudistus saadaan aikaan, vaatii se opettajien koulutusta ja tukea heillekin. Laadukas ennakoiva tuki vaatii opettajien yhteistyötä koulujen sisällä. Inklusio tuodaan paremmin tässä esityksessä esiin, mutta sekin vaatii vielä selkiyttämistä, jotta se toteutuisi kouluissa paremmin ja toisi esiin paremmin oppilaiden edun.

Onko oppimisen ja koulunkäynnin tuelle määritelty kokonaisrakenne tarkoituksenmukainen?

-

Onko ennakoivia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Ennakoivien tukitoimien painottaminen laissa on kannatettavaa ja tärkeä tuoda koskemaan kaikkia oppilaita ja oppilasryhmää. Ennakoivien ja ennaltaehkäisevien tukitoimien avulla on tarkoitus vähentää korjaavaa toimintaa, joka on ollut jatkuvassa kasvussa Suomessa. Mitkä ovat luokan- ja aineenopettajien roolit ennaltaehkäisevissä tukitoimissa? Mitkä ovat erityisopettajan eli osa-aikaisen erityisopettajan rooli ennaltaehkäisevissä tukitoimissa? Nämä vaativat vielä täsmentämistä. Miten ja kuka tukee mahdollisimman varhain kirjoitus- ja lukutaidon puutteita sekä matematiikassa esiintyviä haasteita? Miten opiskelutaitoja tuetaan mahdollisimman varhain, jotta oppilailla joilla on haasteita

saavat niitä mm toiminnanohjauksen ja lukivaikeuksien tueksi? Miten yksilöllisempi tuki toteutuu tässä mallissa, koska se on ollut tehokasta ja toimivaa lyhytaikaisesti?

Jos laaja-alaisten eli osa-aikaisten erityisopettajien työ valjastetaan pelkästään samanaikaisopetukseen tai pelkkään oppiainekohtaiseen pienryhmäopetukseen, kuka vastaa tuen tarpeen mahdollisimman varhaisesta tunnistamisesta, oikein kohdennetun tuen suunnittelusta ja seuraamisesta sekä itse oikeanlaisesta tuesta, joka joskus voi olla ns kuntouttavaa matematiikan tai lukusujuvuuden tukea. Tarkoittaako erityisopettajan ennaltaehkäisevä rooli myös muuta erityispedagogista tukea kuten konsultointia ja kuntouttavaa tukea, ettei kukaan putoaisi mm oppimisen perustaidoista, jotta välttyttäisiin oppiainekohtaiselta korjaavalta pienryhmäopetukselta? Huomioidaanko ennakoivissa se, että esimerkiksi lukivaikeus on tällä hetkelläkin yleistä tukea, mikäli rinnalla ei ole muita päällekkäisiä haasteita ja silti oppilas tarvitsee muutamia kohtaamisia erityisopettajan kanssa, ettei haaste kasva? Lukemisen, kirjoittamisen ja matematiikan vaikeudet ovat jatkuvasti kasvaneet ja osa heistä tarvitsee erityisopettajan ns kuntouttavaa eli kohdennettua tukea. Kuuluuko ennakoiviin tukitoimiin vastaavat tilanteet eri oppilailla, jotta heillä on edelleen oikeus ja mahdollisuus tarvittaessa tavata erityisopettajaa? Yhdellä kahdella tapaamiskerralla saattaa olla ratkaiseva merkitys oppilaan edistymiselle ja pärjäämiselle. Vai sulkeeko uusi malli täysin nämä? Pelkkä ennakoiva luokan- tai aineenopettajan tukiovetus ei korvaa erityisopettajan antamaa tukea tietyille tarpeille. Tarpeen vaatiessa oppilas voi tarvita erityisopettajan yksilöllisempää lyhytaikaista tukea, etteivät ongelmat alkaisi kasaantua ja näin mahdollisesti välttyttäisiin korjaavalta työltä. Erityisopettajan antama joustava tuki tarpeen mukaan häviäisi, mikäli osa-aikaisen erityisopettajan työtä rajattaisiin pelkkään ryhmässä työskentelyyn. Sillä olisi suuret negatiiviset vaikutukset tuen tarpeen selvittämiseen ja joustavaan työhön, jolla nopeasti puututaan tarpeen mukaan lyhyelläkin aikavälillä ja joissakin tapauksissa jopa muutamilla tapaamiskerroilla oppilaan ongelmiin.

Oppiainekohtaisissa haasteissa erityisopettajan antama samanaikaisopetus on toimivaa, mutta sekin vaatii suunnitelmallisuutta ettei erityisopettaja ole ryhmässä vain avustavassa roolissa. Jonkin pitää muuttua, jos erityisopettaja tulee ryhmään ja tarve sille on. Kuten oppimisympäristö vaatii muutosta, tarvitaan eriyttämistä ja struktuureja lisää tai toiminnanohjauksen taitojen harjoittelua. Erityisopettajan työ on vaativaa ja laaja-alaista. Yhtä ainoa oikeaa taikasauvaa ei ole, kuten se että pelkästään samanaikaisopetus olisi ratkaisu. Vaaditaan myös yksilö- ja ryhmämuotoista työtä muissa taidoissa ja haasteissa sekä opettajien konsultaatiota. Ainekohtainen erityisopettajan antama opetus toimii samanaikaisopetuksena, mutta muu työ jää tekemättä. Erityisopettajan työhön tarvittaisiin entistä enemmän joustoa, jotta tuki paremmin toteutuisi.

Luokan- ja aineenopettajat tarvitsevat tuekseen koulutusta ja koulun sisällä erityisopettajan konsultointia. Yhteistyön ja konsultoinnin olisi hyvä olla velvoittavaa ennakoivassa tuessa, joka ehkäisi omalta osaltaan korjaavan tuen syntyä osalla oppilaista ja oppilasryhmiä. Tarvitaan saumatonta ja jatkuvaa yhteistyötä. Erityisopettajien koulun sisäisellä konsultoinnilla saadaan myös ehkäistyä suurempien haasteiden syntyä ryhmien ja oppilaiden kohdalla.

Ennakoivissa tukitoimissa olisi tarpeen kehittää siirtymiä ja tiedonsiirtoa esiopetuksesta alkuopetukseen, kuudennelta luokalta yläkouluun ja yläkoulusta toiselle asteelle. Laadukas tiedonsiirto ja siellä siirtyvän erityispedagogisen tiedon siirto vaatii mukaan myös erityisopettajan ja tulevan tiedon laadukkaan siirtymisen, jotta koulupolku olisi tasainen asteelta toiselle siirryttäessä. Jo pelkästään oppilastuntemuksen avulla ja erityispedagogisen asiantuntemuksen turvin saadaan muodostettua tasaisempia ryhmiä, jotka tukevat oppilaita paremmin. Sattumanvarainen oppilaiden sijoittelu ei ole kenellekään hyväksi. Yhteistyötä siis tarvitaan.

Ennakoiva tuki -kappale vaatii vielä selkiyttämistä, ettei liikaa tulkinnan varaa olisi ja tuki olisi viimein yhdenvertaista. Kokonaisvaltainen tuki opetusjärjestelyineen, oppimisympäristöjen muokkaus, konsultointi ja yhteistyö, yhdenmukaisen toiminta koulussa, eriyttämisen, struktuurien ja toiminnanohjauksen keinot, tuen tarpeiden tunnistaminen, tuki ja seuranta vaativat kouluissa hyvää yhteistyötä, jotta ennakoiva ja ennaltaehkäisevä tuki toimisi. Tuki pitäisi saada toimimaan siten, että jokainen opettaja tukee eikä tuen antaminen olisi opettajasta kiinni.

Ennakoivan tukiopetuksen esiintuominen varmasti vahvistaa opettajien sitoutumista aiempaa nopeammin tuen antamiseen.

Hallituksen esityksen mukaan, ennakoiva tuki suunniteltaisiin jo etukäteen koko ryhmälle ja se on kannatettava esitys. Ryhmän tukea tulee myös seurata ja muuttaa tarvittaessa, joten jatkuvaa yhteistyötä erityisopettajan ja opettajien välillä tarvitaan jatkuvasti. Esitykseen tarvitaan lisää konkreettisia keinoja, ettei ennakoiva tuki jää ilmaan sanahelinäksi ja toteutumatta ja täten oppilas siirtyy liian nopeasti oppilaskohtaiseen tukeen, koska ryhmä ei ole ollut ns tuettu yleisellä tasolla. Yhteistyötä tarvitaan myös huoltajien ja oppilashuoltohenkilöstön kanssa jo tässä vaiheessa.

Onko oppilaskohtaisia tukitoimia koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Kaikille oppilaille ei riitä ennakoivat tuet. Missä vaiheessa siirrytään oppilaskohtaiseen tukeen? Se rajapinta jää vielä epäselväksi. Hyvä on, että erityisluokanopettajan antamassa opetuksessa on selkeät oppilasmäärät.

Onko tuen asiakirjoja ja hallintopäätöstä koskevat sääntelyehdotukset tarkoituksenmukaisia?

Kyllä ovat. Asiakirjojen selkiyttäminen ja hallinnollisen työn vähentäminen helpottavat opettajien ja erityisopettajien työtä antaen aikaa oppilastyölle. Kuitenkin on tärkeä, että annetut tuet tulevat esiin jokaisella oppilaalla. Olisi hyvä saada valtakunnallisesti yhtenevät asiakirjat.

Onko teillä täydennettävää esityksen vaikutusarvioihin?

-

Onko teillä parannusehdotuksia esitysluonnokseen?

Hyvä olisi selkiyttää myös sitä, mitä on erityisopettajan tuki ettei tulkinnanvaraa eri kunnilla olisi. Erityisopettajat ovat erityispedagogisen osaamisen erityisasiantuntijoita. §20 b tulee käsitys, että erityisopettaja on vain ryhmässä. Pelkästään samanaikaisopetuksen käyttäminen ei ole erityisopettajan työtä eikä tue ennaltaehkäisevää tukea ainoana työmuotona. Työ on huomattavasti moninaisempi, joka vaatii tuen tarpeen tunnistamista ja oikeanlaisten tukitoimien löytämistä niiden avulla yksilöiden lisäksi myös kokonaisille ryhmille. Sitominen yhteen työmuotoon supistaa ja sitoo erityisopettajien ennaltaehkäisevää otetta kouluissa. Tarvitaan myös kuntouttavaa tukea lukemisessa, kirjoittamisessa ja matematiikassa sekä opiskelutaidoissa ja välillä testien tekemistä ja muuta tarvittavaa lyhytaikaista oppilaskohtaamista. Näitä kaikkia ei voi antaa eikä tehdä samanaikaisopetuksena. Erityisopettajan työ on parhaimmillaan koko koulua tukevaa kokonaisvaltaista työtä, joka parhaimmillaan tukee kaikkia oppilaita ja opettajia. Kun tuen tarve tunnistetaan, tarkastellaan samalla, mikä tuen muoto on toimivin vai vaatiiko useampaa kuten lukusujuvuuden kehittämistä, matematiikan pohjien kuntoutusta, haastavimmissa matematiikan tai äidinkielen tai muissa aineissa samanaikaisopetusta yms. Erityisopettajan asiantuntijuudella tulisi tämä asia arvioida ja samalla tehdä yhteistyötä muiden opettajien kanssa. Yhtä kaavaa ei pelkästään

ole, koska sillä keinolla ei ennaltaehkäisevä tuki toteudu. Vaikka luokassa olisi kuinka monta aikuista, mutta tuki ei ole suunniteltu oikein, suunnitellusti ja kattavasti eikä tarvitsevilla oppilailta tukea ole oikein tunnustettu, tuki ei toimi. Itse laissa tämä seikka tulee väärinymmärretyksi kuten yllä kuvasin vaikka luonnoksessa asia kuvaillaan tarkemmin. Lakiin ei voi jäädä liikaa tulkinnanvaraa, koska tällöin edelleen joka koulussa ja eri opettajat tulkitsevat asian omalla tavallaan ja se vaatii vielä selkiyttämistä, ettei tulkinnanvaraisuutta näin paljon olisi kuten nykyään on. Erityisluokanopettajien ja erityisopettajien työn mahdollisuudet ja keinot sekä ennakoivassa että oppilaskohtaisessa tuessa vaativat selkiyttämistä, koska työnkuva on erilainen ja on tärkeää, että se on edelleen, jotta tuki olisi toimivaa ja erityisesti myös ennakoiva tuki toimisi eikä pelkästään korjaava, jonka määrä jatkuvasti on vain kasvanut.

Kolmiportaisuus voisi toimiakin, jos rajapinnat selkiytettäisiin ja opettajien koulutusta ja erityisopettajan roolia kouluissa kokonaisvaltaista ja ennaltaehkäisevää tukea antavaksi vahvistettaisiin.

Miten on huomioitu tuen yhteneväisyys varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle? Varhaiskasvatukseen on tehty omansa ja nyt toiselle asteelle on tullut oma esityksensä. Toki kaikki kasvatus- ja koulutusmuodot poikkeavat toisistaan erityispiirteiltään.

Vitka Tiina
Kokkolan kaupunki